

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗВО

SPECIAL ASPECTS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES USING IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE AT HIGHER EDUCATION INSTITUTION

У статті розглядаються особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови в ЗВО. Досліджено шляхи використання, застосування, відбору інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови відповідно до рівня та інтересів студентів. Проаналізовано ресурси використання інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення якості освіти та створення індивідуальної траєкторії розвитку іноземної комунікативної компетенції студентів. Проведено аналіз сайтів, присвячених вивченню іноземної мови, використання яких значною мірою розширить спектр реальних комунікативних ситуацій, підвищить мотивацію студентів, дозволить застосовувати набуті знання, сформовані навички, мовні вміння для вирішення реальних комунікативних завдань. Переваги – доступність автентичної інформації, природне лексичне та граматичне наповнення, які можуть бути використані під час навчання іноземної мови. Результати наукових досліджень дозволили визначити підготовку майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови до використання інформаційно-комунікаційних технологій як цілісної системи. Ця система включає теоретичну підготовку, практичну підготовку та психологічну підготовку. Теоретична підготовка – оволодіння студентами таким обсягом психолого-педагогічних та спеціальних знань, який є необхідним для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні студентів іноземної мови. Практична підготовка – формування у майбутніх фахівців у процесі навчання іноземної мови умінь та навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями. Психологічна підготовка – формування позитивної мотивації до використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтересу до роботи з інформаційними технологіями у процесі навчання іноземної мови. **Ключові слова:** інформаційно-комунікаційні технології, іноземна мова, студенти, інтернет-ресурси, освіта, заклад вищої освіти.

The article considers special aspects of information and communication technologies using in the process of teaching foreign language at higher education institution. The ways of using, applying, selecting information and communication technologies in the process of teaching foreign language in accordance with the level and interests of students are investigated. The resources of using information and communication technologies are analyzed in order to improve the quality of education and create individual path for the development of foreign-language communicative competence of students. The analysis and classification of sites, devoted to the study of English language, whose use is necessary to expand the range of real communication situations, foster students' motivation, allowing acquired knowledge to be applied, formed skills, language skills for communication problems solution, are carried out. Advantages – the availability of authentic information, natural lexical and grammatical content, which can be used for teaching foreign language. The results of scientific research, made it possible to determine future specialists training in the process of studying foreign language to information and communication technologies using as an integral system. This system includes theoretical training, practical training and psychological training. Theoretical training – students mastering content psychological, pedagogical and special knowledge, needed for effective using information and communication technologies in teaching foreign language for students. Practical training – providing future specialists with information and communication technologies necessary skills in the process of teaching foreign language. Psychological training – fostering positive motivation for information and communication technologies using in the process of foreign language students teaching and interest in working with information technologies.

Key words: information and communication technologies, foreign language, students, Internet resources, education, institution of higher education.

УДК 378.016:81'243]:004
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.23>

Павлюк В.І.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Бондар Г.О.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями;

Сьогодні лінгвістична освіта займає одну з провідних позицій у загальній системі освіти та у професійній підготовці фахівців різного профілю. Адже практичне володіння іноземною мовою – одна з найважливіших характеристик фахівця різного профілю.

Але на сучасному етапі розвитку методи та засоби навчання іноземної мови постійно

змінюються. Щоб йти в ногу з часом, сучасний викладач іноземної мови не може ігнорувати використання нових інформаційно-комунікаційних технологій, які є життєво важливим професійним інструментарієм, оволодіння яким визначає затребуваність людини як фахівця на ринку праці.

Інформаційно-комунікаційні технології надають необмежені можливості спілкування іноземною мовою у будь-якому місці та у будь-який час, таким чином, ліквідуючи обмеження, властиві традиційному викладанню іноземної мови.

У типовій програмі «Методика навчання англійської мови. Освітній ступінь бакалавр», яка розроблена в рамках спільного проекту Міністерства освіти і науки України та Британської Ради в Україні «Шкільний вчитель нового покоління», як наголошують Коноваленко Т. В., Бондар Н. В., використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови в ЗВО є важливою методичною проблемою. Програма наголошує, що засвоївши знання з теми та користуючись методичними рекомендаціями, студенти мають застосовувати різноманітні комп'ютерні програми, соціальні мережі, блоги у процесі навчання англійської мови, оцінювати можливі ризики використання тих чи інших Інтернет-ресурсів, добирати корисні матеріали та використовувати сучасні гаджети у процесі навчання англійської мови [3, с. 106].

Отже, питання інтеграції Інтернету у процес навчання іноземної мови в ЗВО нині надзвичайно актуальне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які спирається автор;

Аналіз наукових досліджень (Бєбко С.В. (Віртуальна реальність як інструмент вивчення іноземних мов); Васюкович О.М. (Інноваційні технології навчання у вивченні професійної англійської мови у вищих технічних навчальних закладах Європи); Коноваленко Т. В., Бондар Н. В. (Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання англійській мові); Кошарна Н., Бондар В. (Розвиток пізнавальної активності молодших школярів у навчанні іноземної мови із використанням інформаційно-комунікаційних технологій); Крюкова Є. С., Павлович А. В. (Використання сучасних технологій у вивченні іноземної мови); Кузьміна І. П. (Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови); Лозинська О. В. (Використання інноваційних технологій у процесі викладання іноземних мов); Рагільська О. О., Тарасова О. В. (Інтернет-технології у навчанні іноземних мов: переваги та недоліки); Рожкова Н. (Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як інноваційного методу в навчанні іноземних мов); Саєнко Н. С. Крюкова Є. С. (Інформаційні технології дистанційного навчання іноземної мови технічного спрямування); Шмирова О.В., Носенко М.М. (Сучасні підходи використання ІКТ у підвищенні пізнавальної активності студентів під час викладання іноземної мови) показує, що, незважаючи на значне просування, що намітилося останнім часом у реалізації різних інформаційно-комунікаційних технологій навчання, їх потенціал реалізується у навчально-виховному процесі ще недостатньо через відсутність методичних рекомендацій щодо їх ефективного застосування у процесі навчання іноземної мови.

Результати наукових досліджень дозволили визначити підготовку майбутніх фахівців у процесі

вивчення іноземної мови до використання інформаційно-комунікаційних технологій як цілісну систему, що включає:

- теоретичну підготовку (оволодіння студентами таким обсягом психолого-педагогічних та спеціальних знань, який є необхідним для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні студентів іноземної мови);

- практичну підготовку (формування у майбутніх фахівців у процесі навчання іноземної мови умінь та навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями);

- психологічну підготовку (формування позитивної мотивації до використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтересу до роботи з інформаційними технологіями у процесі навчання іноземної мови).

На першому етапі навчання актуальними видаються візуальні навчальні програми, що націлені на формування лексичних та граматичних навичок та умінь читання, що допускають однозначні вірні відповіді до завдань та перевірку за ключами.

На другому етапі необхідні наступні засоби навчання: аудіовізуальні засоби навчання, метою яких є взаємопов'язане навчання вмінням усного та письмового мовлення, які допускають різні варіанти правильних відповідей.

На третьому етапі доцільними є відкриті засоби навчання (електронні навчальні формати), що передбачають звернення до матеріалів сайтів та порталів мережі Інтернет та подальше виконання завдань до них, що мають на меті організацію творчої, пошукової діяльності з опорою на іноземну мову та розвиток індивідуальності студента.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Отже, незважаючи на численні психолого-педагогічні дослідження, що проводяться в галузі інформатизації навчального процесу та підвищення ефективності формування готовності майбутніх фахівців у процесі навчання іноземної мови в ЗВО до застосування інформаційно-комунікаційних технологій, чинна система не забезпечує необхідного рівня знань та умінь студентів різного профілю у цій галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): дослідити особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання іноземної мови в ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

Можна погодитися, з визначенням Кошарної Н., Бондар В., що інформаційно-комунікаційні технології являють собою сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання

різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності [4, с. 341].

Таким чином, як зазначає Лозинська О. В., використання у навчальному процесі інноваційних технологій – це створення умов, що сприяють ефективності і якості навчального процесу на основі комплексного підходу до вдосконалення методики викладання, змісту навчального матеріалу та організації навчально-виховного процесу [7, с. 89].

Сучасні технології у викладанні іноземної мови як на мовних, так і на немовних факультетах – це професійно-орієнтоване навчання, проектна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні технології у навчанні іноземних мов, створення презентацій в програмному середовищі Microsoft PowerPoint, використання ресурсів всевітньої мережі Internet [9, с. 121-122].

Перше покоління мережевих сервісів Інтернету, Web 1.0 давало можливість простого, широкого використання споживачами наявного контенту. Це був період персональних сайтів, сторінок що розміщувалися на веб-серверах. Це дозволяло людям шукати та користуватися інформацією. Взаємодія між користувачами не здійснювалася. На той час інтернет використовувався як засіб до швидкого доступу до інформаційних масивів. Було знято географічне обмеження з обміну інформацією.

Web 1.0 це як дивитися телевізор. Ви можете бачити лише те, що транслює хтось інший. Ви не можете змінити канал або взаємодіяти з шоу. Деякими прикладами веб-сайтів Web 1.0 є Yahoo.com і Wikipedia.org.

Друге покоління мережевих сервісів Інтернету, Web 2.0 можна характеризувати безкоштовним доступом до великої кількості глобальної інформації. Поява динамічної складової сайтів, що відображалась в реагуванні на введення користувачем додаткових даних.

Web 2.0. це як користування телефоном. Ви можете зателефонувати кому завгодно та поговорити з ним. Ви також можете надсилати повідомлення та фотографії друзям і родині. Прикладами веб-сайтів Web 2.0 є Facebook.com і YouTube.com.

Третє покоління мережевих сервісів Інтернету, Web 3.0 – розумний помічник. Ви можете запитати, що завгодно, і він дасть вам найкращу відповідь. Ви також можете керувати своїми даними та налаштуваннями конфіденційності. Прикладами веб-сайтів Web 3.0 є Brave.com і Uniswap.org.

Четверте покоління мережевих сервісів Інтернету, Web 4.0 це як використання голодеки (вигданого пристрою, який створює реалістичні симуляції). Ви можете досліджувати будь-який світ, який забажаєте, і взаємодіяти з ним так, ніби ви були там. Ви також можете використовувати

штучний інтелект для створення власних сценаріїв і персонажів. Деякими прикладами технологій Web 4.0 є Oculus Rift і Siri.

Отже, на сьогоднішній день існує велика кількість онлайн-інструментів, які можуть бути використані для навчання іноземної мови. Інформаційно-комунікаційні технології пропонують студентам та викладачеві велику кількість викладацьких та освітніх ресурсів. Можна виділити дві їх категорії: офлайн та онлайн.

У технологічно розвинених країнах відзначається тенденція до поступового зникнення відмінностей між оффлайн та онлайн. Оффлайн продукція стає більш доступною в мережі та, отже, більш розробленою.

Онлайн курси дозволяють реалізовувати принципи диференційованого та індивідуального підходу до навчання і тим самим сприяти розвитку особистості в процесі своєї діяльності, вони орієнтовані на розвиток дослідницьких умінь студентів, ефективно впливають на підвищення рівня успішності оволодіння іноземною мовою [6].

Комунікація онлайн може здійснюватися за допомогою програмного забезпечення та онлайн-сервісів, таких як обмін повідомленнями, чати, відео-конференції тощо. Йдеться про програмне забезпечення або послуги онлайн, які дозволяють надсилати повідомлення або моделювати синхронні чати, часто із супроводом звукових файлів, зображень, коротких відеороликів. За допомогою цих інструментів можна досягти синхронного зв'язку (текстового, усного та візуального) між двома або більше учасниками, незалежно від їхнього географічного положення. З погляду вивчення мови, ці інструменти можуть дозволити студентам безпосередньо спілкуватися з носіями мови та пропонують хорошу можливість покращити навички читання, письма, монологічних висловлювань [8, с. 298].

За допомогою електронної пошти передача повідомлень, тексту, зображення, звуку або відео до одного чи кількох кореспондентів здійснюється за лічені секунди. Її можна використовувати для розсилки домашнього завдання та повідомлень. Крім того, електронною поштою можна надіслати інформацію про зміст курсу, публікації, статті, адреси веб-сайтів з вивчення мови.

Чат – це місце, де члени групи можуть спілкуватися в електронному, діалоговому, текстовому та асинхронному режимах. У чаті кожен учасник може розпочати тему для обговорення, інші можуть вільно вступати в дискусію, висловити свою думку, запитання чи відповіді. На форумах, присвячених викладанню та вивченню іноземної мови як іноземної, викладачі та студенти можуть обговорювати методи викладання, стратегії навчання, навчальні джерела, мовні питання, орфографію, граматику тощо.

Але використання соціальних мереж для спілкування в навчальному процесі передбачає, що студенти повинні бути активними учасниками, а не пасивними слухачами [5, с. 55].

Платформи – це програмне забезпечення або послуги он-лайн: календарі, адресна книга, управління документами, управління завданнями, заходи, проекти, листи та ресурси. Що стосується навчання, платформи пропонують навчальні заняття та репетиторство онлайн, надають освітні ресурси, моніторинг та оцінки студентів, адміністративні аспекти навчання.

Наприклад, платформа Mondly VR допомагає зануритися у мовне середовище завдяки спілкуванню з віртуальними співбесідниками. Після закінчення розмовної ситуації, користувач відразу отримує оцінку своєї вимови та вказівки для вдосконалення словникового запасу [1, с. 5].

Навчальні інтернет-ресурси Cake, DuoLingo, Italki, Lingualeo – це текстові, аудіо, відео та візуальні матеріали різної тематичної спрямованості, мета яких полягає у формуванні іншомовної комунікативної компетенції та розвитку комунікативно-когнітивних умінь здійснювати пошук, відбір, класифікацію, аналіз та узагальнення інформації.

Інформаційно-комунікаційні технології роблять навчання іноземної мови ефективнішим порівняно з традиційними методами.

Як зазначає Васюкович О.М., студент отримав можливість побудови більш гнучкого і самостійного способу навчання, більш широкого вибору кращих технологій процесу навчання. Тепер завдання студентів полягає не стільки в набутті певного обсягу знань, скільки в ухваленні рішення про те, що необхідно вивчити, як знання відповідають потребам і як адаптувати технологію навчання до свого способу життя [2, с. 54].

Викладач – це лише помічник студентів, який дає можливість повною мірою виявляти та розвивати їхній потенціал.

Для використання інформаційно-комунікаційних технологій необхідно, щоб викладач вмів: обробляти текстову, цифрову, графічну та звукову інформацію для підготовки дидактичних матеріалів (варіанти завдань, таблиці, схеми, малюнки), щоб працювати з ними на заняттях; створювати слайди з даного навчального матеріалу, використовуючи редактор презентації Power Point та демонструвати презентацію на занятті; використовувати наявні готові програмні продукти для своєї дисципліни; застосовувати навчальні програмні засоби; здійснювати пошук необхідної інформації в Інтернеті у процесі підготовки до аудиторних та позааудиторних занять; організувати роботу зі студентами щодо пошуку необхідної інформації в Інтернеті; самостійно розробляти тести або використовувати готові програми-оболонки, проводити комп'ютерне тестування.

Повинен бути розроблений відповідний план навчання, щоб студент міг скористатися всіма функціональними можливостями інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, змінюються, як відмічають Саєнко Н. Крюкова Є., вимоги до викладачів вищих навчальних закладів, які повинні не лише володіти теоретичними основами, а й проявляти нестандартне, креативне мислення, гнучку уяву, здатність сприймати й розвивати інновації, володіти вміннями роботи з інформаційними технологіями, користуватись технічно прогресивним обладнанням, використовувати нові платформи для організації своєї роботи [10, с. 110].

Сьогодні у вік комп'ютерних технологій та розквіту глобальної мережі Інтернет дуже важливо знайти правильне та оптимальне поєднання, співвідношення, золоту середину між соціальними сервісами Інтернету та традиційними методиками викладання іноземних мов, щоб створити сприятливі умови для студентів.

Доведено, зокрема у дослідженні Шмирова О.В., Носенко М.М., що застосування інформаційно-комунікаційних технологій скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30-40 відсотків [11, с. 85].

Отже, поєднання освітніх інновацій та новітніх технологій зробить процес навчання більш швидким, ефективним та цікавим. Це покладе край навчальним курсам, які не враховують досвід та запити студентів, багатогодинним переглядам нудних відеоматеріалів та обговоренням тих тем, знання яких ніколи не буде використано ними в реальному житті.

Таким чином, аналіз Інтернет-ресурсів з вивчення іноземної мови як іноземної дозволяє зробити висновок, що використання Інтернету не є саме собою методикою, Інтернет виступає як середовище, де може бути реалізовано безліч методів і підходів.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі

Отже, узагальнюючи все вищезазначене можна зробити висновок про те, що інформаційно-комунікаційні технології допомагають вдосконаленню базових навичок володіння мовою: робота з електронними словниками іноземних слів; публікації робіт студентів в Інтернеті; пошук матеріалу для досліджень; аудіо- та відеоконунікації застосування лінгвістичних програм, що імітують читання тексту іноземною мовою; захист дослідницьких та творчих робіт з обов'язковим мультимедійним супроводом; отримання додаткової інформації з будь-якого питання через спілкування за допомогою електронної пошти.

Положення та висновки, що містяться в статті, створюють реальні передумови для

науково-методичного забезпечення освітнього процесу, спрямованого на формування готовності у майбутніх фахівців до використання інформаційних технологій у професійній діяльності.

Водночас дослідження не вирішує проблеми у повному обсязі. Актуальними залишаються такі питання, як: організація науково-дослідної діяльності студентів у галузі інформаційних технологій; проектування технологій управління пізнавальною діяльністю студентів різного профілю.

Перспективність цього дослідження полягає в тому, що розроблена в ньому система навчання може бути використана при навчанні англійської мови в ЗВО не тільки в рамках базового курсу, але й під час навчання магістрів та аспірантів. Запропоновані в роботі підходи до розробки методичної системи навчання іноземним мовам можуть бути використані для розробки інших систем навчання іншим мовам у ЗВО різного профілю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бебко С.В. Віртуальна реальність як інструмент вивчення іноземних мов. *Інноваційні методи викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах* : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції. К.: НУХТ, 2019. С. 5-7.
2. Васюкович О.М. Інноваційні технології навчання у вивченні професійної англійської мови у вищих технічних навчальних закладах Європи. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2020. № 191. С. 52–55.
3. Коноваленко Т. В., Бондар Н. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання англійській мові. *Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному полікультурному суспільстві*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2020. С. 106-110.
4. Кошарна Н., Бондар В. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів у навчанні іноземної мови із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. *Grail of Science*, 2022. № 17. С. 338-344.
5. Крюкова Є. С., Павлович А. В. Використання сучасних технологій у вивченні іноземної мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. № 62. Т. 1. С. 54 – 58.
6. Кузьміна І. П. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка* : збірник наукових праць. К, 2008. № 3(24). С. 186–190.
7. Лозинська О. В. Використання інноваційних технологій у процесі викладання іноземних мов. *Іншомовна підготовка працівників ОВС та фахівців із права* : тези доп. наук.-теорет. конф.. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 89–91.
8. Рагільська О. О., Тарасова О. В. Інтернет-технології у навчанні іноземних мов: переваги та недоліки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. К, 2016. Вип. 46. С. 296-299.
9. Рожкова Н. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як інноваційного методу в навчанні іноземних мов. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*, 2014. Вип. 132. С. 121-125.
10. Саєнко Н. С. Крюкова Є. С. Інформаційні технології дистанційного навчання іноземної мови технічного спрямування. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах*: зб. наук. пр.. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип. 74. Т. 3. С. 110-115.
11. Шмирова О.В., Носенко М.М. Сучасні підходи використання ІКТ у підвищенні пізнавальної активності студентів під час викладання іноземної мови. *Молодий вчений*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. № 12.1 (52.1). С. 84-86.